4 రామ భక్తుడు

శరత్కాలపు వెన్నెలా, పున్నాగ పువ్వుల వాసనా, కొంచెం మంచూ, అన్నీ కలిసి రైలుబండి కిటికీనించి నన్ను పలకరించి, దుమ్ముకొట్టిన బల్లమీద నల్లుల సావాసంలో ప్రయాణం చేసే నా అవస్థని వెక్కిరిస్తున్నాయి. కథలతో కాలాన్ని గడిపించే సుబ్బారావు ఆ సాయంత్రం ఎక్కడ నక్కాడో కనపళ్లేదు. పోనీ నా పక్కన కూచుని ఉన్న పిచ్చి ప్రశ్నలు వేస్తో అప్పుడప్పుడు వేళ్లు నా మొహం వంక తిప్పుతో వేళ్ళ నా కళ్ళలో కలిపి వెన్నెల కాల్చే నా హృదయ బాధని శాంతి పరిచేందుకన్నా ఎవరూ లేరు. కొత్త మొహమైనా, సిగ్గునీ, కళ్ళ మెత్తదనాన్నీ, ముసి ముసి నవ్వుల్నీ చూసి సంతోషించేందుకైనా చుట్టూ నిర్మానుష్యం.

"వాక్కణ్ణో,
నా తిప్పలీశ్వరుడు లేడా?"
అని గొణుగుకొంటో కూచున్నాను.

నా ప్రార్థనకి ప్రత్యుత్తరమన్నట్టు నా పెట్టెలోకి జాగర్లమూడి దగ్గర యిద్దరు మనుషులెక్కారు. అందులో ఒకాయన

(ఆయనే రామభక్తుడు) మాటల విజృంభణా, వాగ్ధోరణీ, లోపలి ఇంపెటస్ చూచేటప్పటికి, వెన్నెలా పువ్వులూ, మనోవ్యాకులతా తెనాలి దాకా మరిచిపోవచ్చు కదా అని సంతోషించి వెన్నెలని కిటికీ వెలపలికి నెట్టి వీపు తిప్పి వాళ్ళవేపు తిరిగాను. దాని ఫలితం ఈ కథ– రామభక్తుడిది.

"ఎందుకు ఇట్లాంటి గ్రహచారం పట్టిందా అని విచారణ చెయ్యడం ప్రారంభించాను. కారణం లేకుండా ఏ పని జరగదని నాకు ప్రబల విశ్వాసం. ఈనాటి పాశ్చాత్య శాస్త్రవేత్తలు తాము కనిపెట్టామని డబులు కొట్టే మహా సూత్రాన్ని నేను మా అమ్మ ఒళ్ళో వుండగానే నేర్చుకున్నాను. ఈ శ్రీరామభక్తుడి సంసారంలోకి వ్యాధి ప్రవేశించింది. కారణ మేమిటి? యముడికైనా చేరరాని ఈ పవిత్ర మందిరంలోకి యీ పాడు రోగం యెట్లా తలదూర్చింది? ఎన్ని గుండెలతో వొచ్చిందో? ఏదో మహత్తరమైన అపచారం జరిగి వుండాలి. మూడో దినం మధ్యాన్నం దొడ్లో రేగిచెట్టుకింద నేను ధ్యానంలో వుండగా తెలిసింది—బుద్ధదేవుడుకి బోధి వృక్షంకింద తెలిసినట్టు. నాకు తెలీద మేమిటి? ఆ శ్రీరాముడే తెలియ చేశాడు. ఎవడికోసం? భక్తుడికి భృత్యుడయ్యేను. నెత్తిమీద పగటివేళ గుడ్లగూబ కూసింది. తెలిసింది. మూడు నెలలనించి రామ నామం ద్వారా మాకు బంధువై మా ఇంట్లో వేంచేసి కాఫీ ఇడ్లీ భోజనమూ చేస్తున్న సింగుగారు తాను భద్రాద్రి తోవలో కట్టించ తలచుకున్న సత్రానికి సహాయం చెయ్యమని ఆనాటి రాత్రి నన్ను ప్రార్థించారు. ఆయన ప్రార్థించడ మేమిటి? ఆయన వాక్కు నధిష్ఠించిన శ్రీరఘుడే అడిగించాడు నన్ను, ఆయన ద్వారా, ఈ భక్తుడి సత్తా పరీక్షించాలని. రామభక్తుడెప్పుడూ దరిద్రుడేగా! ఉన్నదంతా యిదివరకే వెదచల్లాడు కోళ్ళకి! కోళ్ళకి అంటే మామూలేగా– మిత్రులకీ, స్త్రీలకీ. మిగిలిందల్లా దాని నగలే. ఇదివరకే నా ప్రోద్బలం పైని తన నగలన్నీ రామార్పణం చేసుకున్న నా భార్య, ఆ రాత్రి తన ప్రారబ్ధం కొద్దీ, మిగిలిన ఒక్క పట్టెడా నేను తాకట్టు పెడతానంటే ఒప్పుకోక, 'ఒక్క నగ మిగిలింది. అదికూడా తగలేస్తారా?' అని యేడ్చింది. అన్నీ రాముడి కిచ్చింతరవాత రాముడే దిక్కుగాని, ఆ

పట్టెడతనను రక్షిస్తుందా? రామభక్తి ఒక్కటే. అది ఏనా పతిభక్తి. ఈ రెండే పతివ్రతకి భూషణా లన్నాను. అందరూ తన టోపిమెడ చూసి నవ్వుతారంది. నవ్వనీ, వాళ్ళ పని రాముడు పట్టిస్తాడన్నాను. తన తల్లిది అంది. తల్లెవరు, తండ్రెవరు, ఇట్లా పడెయ్యమన్నాను. నా ముందు సాగుతాయా ఆ పిచ్చి సాకులు! అప్పటికీ వొప్పుకోకపోతే దానికి ఈ ప్రపంచ ఈషణ త్రయాల మీది కాపీనం మళ్ళించి, వైరాగ్య పాఠం బోధించాలనే ఉద్దేశ్యంతో సుమా, ఆ పట్టెడని బలవంతంగా లాక్కెళ్ళి, అమ్మి, ఆ పింగుగారు అడిగివ సొమ్ము సమర్పించి, మిగి లిన రూపాయలతో తక్కిన దామభక్తులకి కాఫీ హోటల్లో సంతృప్తిని కలిగించాను.

"కాని నగను వెంటనే యివ్వక రామ భక్తుణ్ణి విసిగించిన పాపం వృధా పోతుందా? తగిలింది. మూడు రోజులకే దాఖలా తగిలింది. ఈ పెద్ద రోగం దాన్ని పట్టుకుంది. రోగం పట్టుకోవడ మేమిటి? కోదండరాముడే పట్టించాడు. దశరథరాముడు పంపిన రోగానికి రామ జపమే మందు మూఢులు జ్వర మని, సంధి అని. వాత మని అన్నారు. కాని నిజం సంగతి మనకు తెలుసు, పట్టాభిరామ కృప వొక్కటే ఈ లోకంలో మంచి మందు. అది మన దగ్గర కొల్లలుగా పడి వుండి, యింకేం భయం?

"సీతారామా, అజ్ఞానంలో చేసింది క్షమించమని నేను రాముణ్ణి ప్రార్థించి, దానిని అట్లానే వేడుకోమన్నాను. కాని ప్రారబ్ధం మూడు కోస్తే మన మాటలు సాగుతాయా! నేను బయటికి రామదాసు నాటకం చూడ్డానికి వెళ్ళేటప్పటికి యింట్లో మూర్ఖులు యింగ్లీషు డాక్టర్ని తీసు కొచ్చి దాన్ని చూపించారు. వాడది విషజ్వర మని అభిప్రాయపడి, ఏవో హార్లిక్సులూ అవీ కొని, మంచగడ్డ కట్టమన్నాట్ట, అన్నం తినకూడ దంట, కానిఆయువులేని వాళ్ళకి హార్లిక్స్ ఆయువు నిస్తుందా? అన్నం తిని ౘదూ బతికేది? డబ్బు లాగ డానికి యీ డాక్టర్లు చెప్పే కబుర్లు అవన్నీ. ఏదో మూర్ఖుల దగ్గరసాగుతాయి కాని వాళ్ళ అబద్ధాలు నా దగ్గిరా? నా పేరు విని గౌరవంవల్ల వుచితంగా వైద్యం చేస్తానన్నాట్ట. ఎవడికొసం చేస్తాడు వుచితంగా! జానకి రాముడు

చెవులుపట్టి వొంచి చేయిస్తూ వుంటే! అంతెందుకు నా భక్తి, నా ఘనత వాడి మొహాన కొట్టి చేయిస్తోవుంటే! పైకి మాత్రం మేము బీదవారం గనక యేమీ యివ్వనక్కర్లేదు అన్నాట్ట. వెధవ అభిమానం! కాని మందు వుచితంగా ఇచ్చిన వాడు, ఆ హార్లిక్సూ వుచితంగానే యివ్వ కూడదూ!?

"రామభక్తి లేని మ్లెచ్ఛులు తయారు చేసిన మందులు మన కెందుకండీ? ఆ మంచుగడ్డ రక్తాన్ని గడ్డ కట్టించదూ? పేగుల్ని తినెయ్యదూ? చచ్చేవాళ్ళు అందరూ మంచుగడ్డ లేకనేనా చచ్చేది? వున్న దంతా భజనలకీ,భజనపరుల ఖర్చులకీ దానం చేసిన నాకు మంచుగడ్డకి డబ్బెక్కడిది? 'నేనే నీకు వైద్యుణ్ణి. నీకేం ఫరవాలేదు, నే నున్నాను. అన్నం తిను, నాదీ పూచి. యీ హార్లిక్సులూ వొద్దు, యేమీ వొద్దు' అని అన్నం తినిపించాను పట్టుపట్టి, రాముడికి నైవేద్యం పెట్టి. కాని నాశక్తిలో వుందా? యెప్పుడు.రామ మంత్రంలో నమ్మకం తక్కువైవె ఆ మాల వైద్యుడికి చూపాకో ఆనాడే జబ్బు ఎక్కువయిింది. అప్పుడే నా భక్తిలో ఈ గీతం వ్రాశాను—

"రామనామామృతము వుండగానె
వదలి పోయెదరు మందు విషములకు
మంచి పచ్చిక బయళ్ళు వదలిపోయి
బురద మేపేడు హరిణపుంజంబులట్లు.

'రామభజన తీవ్రంగా సాగించాను జబ్బు కుదరక. యేం చేస్తుంది? భార్యకు భర్తే దైవ మైనప్పుడు వైద్యుడు కాలేడా? రాముడి అనుగ్రహ ముంటే చాలదా? అని దాన్ని నా నామస్మరణ చెయ్యమన్నాను. దానికి పెద్దమ్మ నెత్తిమీదికి వొచ్చి నవ్వింది. రాత్రింబవళ్ళు ఇరవై నాలుగు గంటలూ నేనుకష్టపడి చేసే రామనామం దాని చెవికి కఠోర మయింది. 'అబ్బా, కొంచెం వుందురూ' అంది. దాంతో రాముడు అమృతంగా మార్చే అన్నం కాస్తా విష మయింది. సంధి పుట్టింది. యేం చెయ్యను? ఆ అవస్థ చూడలేక పోయినాను. నా వల్ల నేర మేముంది? వెంటనే రాముడికి గీతం రాసేశాను—

"యేమి నేరము నా వల్ల కలిగె నీకు

యింతటాపద నా కేల కలిగెనయ్యా,
చిన్న మిడుతను చేపట్టి కట్టిపెట్టి
పిడుగుతో దాని పొట్టను చీల్చినట్టు."

"రాఘవుగా గీతం! రాఘవుడికి మాన్యాల కంటే, గోపురాల కంటే, భక్తుడి గీతం ప్రీతి. రాముడి దయ రావడానికి చెయ్యవలసిన దంతా చేశాను. తరవాత దాని అదృష్టం.

"ఎంత సేపు దాని పక్కన కూచుంటాను? మరి రామనామ ప్రచారానికి వూళ్ళో కాఫీ హోటళ్ళకి పోవద్దా?

"నేను లేని సమయం చూసి మా అత్తవారు నాకు తెలీకుండా యేవేవో మందులు పోశారు. మంచు గడ్డ కట్టారు. నాకు వెర్రెత్తి అన్నీ విప్పి పారేసి, ఆ మందు బుడ్లు పడతన్ని వాళ్ళని నాలుగు బూతులు తిట్టి, రామస్మరణ ప్రారంభించాను. భార్య పోతే పోయింది. రాముడిలో విశ్వాసం మానతానా? భార్యపోతే భార్య వొస్తుంది, రాముడు పోతే....!!!

"భార్య రామ స్వరూపం. అంతా రామమయం. ఈ స్వరూపం జ్వరంతో నశిస్తే రాముడు భక్తుడికి యింకే రూపం లోనో భార్యగా అవతరిస్తాడు. అంతేగా? భార్య లేకుండా బతకమనడు కదా తన భక్తుడి కెట్టి లోపమూ కలగనీనని శపథం చేశాడా లేదా మరి?

"రాత్రంతా భక్తులం అదేపనిగా కూచుని—ఆ రాత్రికి మృదంగం, ఢక్కా, తాళాలు, చప్పెట్లు, అన్నీ తెప్పించాను-భజన చేసేటప్పటికి, పొద్దున్న జ్వరం తగ్గింది. మందువల్ల తగ్గిం దన్నారు మూర్ఖులు, ఆ అత్తవారు. నేను పొరబడి నిజమే ననుకుని రాముడి శక్తిని సందేహించి, నా చేత్తోనే మందు వేశాను. యింకేముంది? రాముడికి ఆగ్రహం వచ్చిం దనుకొన్నాను. కాని, ఆ భక్తవత్సలుడికి, ఆనందరూపుడికి ఆగ్రహ మేమిటి? ఆ రాత్రి నిద్రపోతూ వుండగా నాకు శ్రీరాముడు కనపడ్డాడు. 'ఓరీ! నీ భార్య నీకు తగిన గృహిణి కాదు. దీనిని తీసికొని పోతాను. నువ్వేమీ విచారపడకు. యింతకన్న మంచిదాన్ని నీకోసం, నా కోసంనువ్వు ఖర్చుపెట్టడానికి డబ్బుతో సహా ప్రసాదిస్తా' నని అంతర్థాన మయినాడు.

''లేచాను. ఆనందంతో నాహృదయం పులకరిస్తోంది. దానివంక చూశాను, రాముడు ఇంకా తీసుకెళ్ళాడో, లేదో అని. ఇంకా లేదు. నిద్రపోతోంది. లేపాను కాని, ఒక పట్టున లేస్తుందా జమురాలు, మందమతి! వూపుంచగా, వూపుంచగా మూలిగి, బాధపడి, విసుక్కుని, కళ్ళుతెరిచి పిచ్చిగా చూసింది.

" 'రాముడికి శలవయింది ప్రయాణం కట్టు' అన్నాను. పొయ్యే ప్రాణి! ముందే చెప్పి వుంచితే మంచిది. రాముడి వుద్దేశ్యం కూడా అదే అయివుంటుంది. జీవనమంతా దానికి యజమానినైన నేను, యీ తుది సహాయం మాత్రం చెయ్యవొద్దా! దాని చూపు చూస్తే నావంటి భ కధీరుడికి. కూడా కళ్ళంబడి నీళ్ళు తిరిగాయి.

"ఇంకా ఇహ లోకవాసనలు వొదల్లేదు.

"ఏం ప్రయాణం?'' అంది వొణుకుతో.

"నాకు యేడుపు వొచ్చింది. కాని యెందరు భార్యలు పోవడం లేదు? విచార పడడం ధీరుడి లక్షణమా అని ధైర్యం చెప్పుకుని "పరలోకానికి. రామాజ్ఞ అయింది. నువ్వేమీ భయపడకు. యమదూతలు వొస్తున్నారు. సరిగా చూడు కనపడుతూనే వుంటారు యీపాటికి- పెద్ద కోరలూ, యెర్ర కళ్లూ, భయంకరమైన....'' అని చెప్తున్నాను.

''అబ్బో అని పెద్ద కేక వేసింది

"ఫరవాలేదు. నిప్పులు కక్కే పీలపు దున్నపోతు మీద నెక్కిన నల్లనివాడు కాలయముడు........''

మళ్ళీ పెద్దగా అరిచింది పిచ్చిది.

" ' నీకేం భయంలేదు. దిగులూ లేదు. రాము డున్నాడు. నేనేమి లోపం జరగనీను నీకు. పొద్దునే చెందనపు చక్కలూ, కర్పూరమూ తెప్పించి వలక్షణంగా దహనం చేయించి ఘనంగా కర్మ చేస్తాను. నా చేతి మీదుగా దాటిపోవడం కన్న నీ కేం అదృష్టం కావాలి!'

" 'నాకు జబ్బునయంగా వుంది. అదేమిటి అట్లా అంటారు?' అంది వెర్రిది.

"చివరి నిమషాల్లో అట్లానే వుంటుంది లే."

"డాక్టరు నయమవుతుం దన్నాడండీ!"

"పెద్దగా నవ్వాను, డాక్టా! వాడికి కాలం అసన్నమైనప్పుడు వాణ్ణెవరు రక్షిస్తారు! అంత్య సమయం దాపించిందని నచ్చ చెప్పాను.

" 'నా కొడుకు!" అని యేడ్చింది.

" 'వాడికేం! రాముడే చూసుకుంటాడు. ఇంకా నీ కెందుకు? నీ దారి నువ్వు చూసుకో. అదుగో యమ భటులు, వుచ్చులు వేస్తున్నారు నీ ప్రాణం లాగడానికి....'

" 'వాద్దో. నాకు వొద్దొ! వూరుకోండి. నమస్కారం చేస్తాను. నాకు భయం' అని వొణికింది.

" 'కాని యిప్పుడే భయమైతే అప్పుడో! ముందిప్పుడే అల వాటు కావాలి' అని, ఆట్లానే బాగా నరలోకమూ, వైతరణీ అంతం ముందుండే మరణ వేదన, కఫం అడ్డపడడమూ, అన్నీ వివరంగా చెప్పాను. యేడ్చింది. తిట్టింది. లేవబోయింది. కాని ఆమె భర్తను, రక్షణ కర్తను, దైవాన్ని నేను వూరుకుంటానా? నేను ముగించే లోపునే సంధి పుట్టి అరిచి, 'యమదూతలు, బాబో యముడు, అడుగో. చస్తున్నా, చస్తున్నా. నన్ను కొట్టకండి, కాల్చకండి' అని అరవడం ప్రారంభించింది, చూశారా, రామనామ మహాత్యం? ఆ సంధిలో కూడా 'అయ్యో నా కొడుకు? మీ రిట్లా బైరాగులతో తిరిగి డబ్బంతా తగల బెడతారు. వాడెట్లా బ్రతుకుతాడు? వాడి గతేమిటి? నా పొలముంటే అది కూడా అమ్మితిరి. వాడి బ్రతు కెట్లా?' అని యేడుస్తూంది మూర్ఖు రాలు.

"మరునాడు డాకరు అతనంతట అతనేవచ్చి మందిస్తా నన్నాడు. నేడు పక్కన నవ్వి, 'నీ మందు లెందుకయ్యా?'' అన్నాను. లేకపోతే చస్తుం దంటాడు. నా భార్య అతనికి కొంచెం బంధువు లెండి.

" 'యెట్లానూ చస్తుంది. రాముడే చంప తలచుకుంటే నువ్వా నేనూనా బ్రతితించేది? యేదీ చూద్దాము, ఆయివు మూడినవాణ్ణి, నీ మందులన్నీ పోసి ఒక్క నిమషం ఎక్కువ బ్రతికించు చూద్దాము. నువ్వూ నీ మందులూ నిమిత్తమాత్రం. నాకు భార్య నిచ్చిన రాముడే

తీసుకుపోతున్నాడు. నాకు లేని దిగులు నీ కెందు కయ్యా?' అని అతన్ని తరిమి అప్పుడు చెప్పా ఈ గీతాన్ని—

"రామ రాక్షసగుణభీమా,
నా రాముడు నీవు నా రామ యిది
పోయిన నేమీ? రాము డుండగను.

"వెంటనే మామూలు ప్రకారం నా భార్యకి వినిపించాను. దాంట్లో శ్లేషలు గమనించ మన్నాను. ఆ కొత్త నడకా, కొత్త మయూరవృత్త చమత్కారము విని ఆనందించమన్నాను. కాని గురక ప్రారంభించింది జడురాలికి. ఇట్లాంటి కవికి ఆ మందమతి తగిన భార్య కాదనేగా రాముడు తీసుకు వెడుతున్నాడు. అదిగాక పొలమూ నగలు లేని ఈ భార్య తన భక్తుడకి యెందుకు? అనుకున్నాడు రాముడు.

'చూశారా నా శక్తి ప్రభావం! అట్లా వుండాలి భక్తుడంటే. భార్యపోనీ, ధనంపోనీ, ఏమిపోయినా, నిశ్చలుడై పరమాత్మలోనే ఐక్యమై, తామరాకు మీది నీటి బొట్టులాగా గడపాలి కాలాన్ని. నా భార్యని రాముడికి వొప్పచెపుతో-

"గైకొనవయ్యా, కైవల్యానికి
నా అర్ధాంగి యిది
నా నాధుడవు నీవు
సనాధ నాధ!
సనాతన రామా!

"అని ఒక గీతం కాయితం మీద వ్రాపి పసుపు చుక్కలు పెట్టి, దాని చేతులో పెట్టి, ఇది రాముడికి ఇయ్యి, అన్నాను. తెల్లారి లేచి చూస్తే దాని చేతులో కాయితం లేదు. నా గీతం కోసం ఇది వచ్చిందాకా ఆగుతాడా తారక రాముడు? రాత్రికి రాత్రే తీసికెళ్ళి వదువుకున్నాడు.

"ఆ ఉదయం కూడా ధారకం తీసుకొచ్చారు. దానికి, ఆ మూడులు. ఇంకా పైగా ఏదో మందు నాలుగు రూపాయలు పెట్టి కొనుక్కు రమ్మన్నారు. నాకూ దానికి ఋణం తీరిన తరువాత ఇంకా మందు లెందుకు?

"అది చూడండి. ఇన్నేళ్లు నా భార్యయై వుండికూడా కొంచెం వైరాగ్యమన్నా లేకుండా, కాపీనపు గుడ్డేసుకొని, జావవంక చూస్తోంది, ఇంకా తాగాలనే! ఈ సంగతి తెలిస్తే రామ భక్తుడికి యెంత అపకీర్తి! నీ భార్యకు చెప్పుకోలేని వైరాగ్యం మాకు చెప్ప వచ్చావా? నీకు భిక్ష దక్షిణా కూడానా? అంటారు.

"ఆ రోజు వంటలు లేవుకదా! భజనకు ప్రాణం వుండవొద్దా అనీ, దాని మనస్సుని యిహ వాసనలనుంచి తప్పించాలనీ, అది చూస్తూ వుండగానే ఆ జావ నేనే తాగేసి, రామభజన తాళాలతో సహా దాని చెవులో బిగ్గరగా ప్రారంభించేప్పటికి, పావుగంటలో దాని ప్రాణం కడగంటింది. గుడ్లు తెలేసింది. ధైర్యంగా ఈ చెవులోంచి ఆ చెవులో కితారక నామం అరుస్తూనేవున్నాను. దాని తల్లీ వాళ్లూ యీడ వాలని గొంతులు సవరించుకొని శ్రుతులుచూచుకొంటున్నారు. వీల్లేద న్నాను. అది సమయం కాదన్నాను. యేశ్వరా తంతానన్నాను. కళ్ళు తెరిచి కొడుకును చూపించమంది. 'పోయ్యే దానివి నీకెందుకు? నా భార్యవై ఉండి ఇంకా కొడుకూ మొగుడూ అని యీ లోకాన్ని పట్టుకు యేడిస్తే యెంత అపకీర్తి! పో-పో, రాముడే నీ కొడుకు, రాముడే నీ తండ్రి. పో, త్వరగా పో' అన్నాను. కాని కడపటి వూపిరితో "అబ్బాయి, మాధవుడు!" అంది.

"'ఒసే, ఇంకా పోవేమే! నీకేం తక్కువయింది? సుఖంగా పది యేళ్లు కాపరం చేశావు, చీరలు కట్టావు, నగలు పెట్టావు. భక్తాగ్రేసరుడు నీ భర్త, తన భక్తితో నీకు మోక్షమార్గం కలిపించి కైవల్యానికి సరాసరి పంపుతూ వుంటే ఇంకా సంకోచిస్తావు, ఓసి పాడు పీనుగా!' అని ధిక్కరించాను. దాంతో ఆశలన్నీ వొదిలి, కళ్లు మూసింది. అప్పుడు చెవులో, 'రాముడు కనపడితే నా సంగతి జ్ఞాపకం చెయ్యి. సీతమ్మ తల్లికి నా నమస్కారాలు చెప్పు. కలియుగంలో ధర్మాత్ములు తక్కువైనారను' అన్నాను.

"దాని ప్రాణం పోగానే నా వంటికి కూడా ప్రేమ బంధం తప్పింది కాదు. అంత డబ్బునీ, దాని నగలతోసహా నేను దానం

చేసిన తరవాత అప్పుడు కూడా నాకు తన దైవానికి భక్తావతంసుడికి భోజన లోపం కలిగితే నేను గాని, రాముడు గాని సహించడని వాళ్ళ అన్నల్ని బిచ్చ మడిగి యే పావలో తెచ్చి నా కిష్టమయిన దోసకాయ పచ్చడీ, గుమ్మడికాయ పులుసూ చేసి పెట్టేది. ఒక్కసారి యేడుపు వచ్చింది. అందరూ గొల్లు మన్నారు. కాని భక్త పరాయణుడు శ్రీరాముడు నన్ను ఆ కష్ట సమయంలో వొదులుతాడా? చతుర్భుజుడు, చక్రగదా హస్తుడు, నీలమేఘవర్ణుడు, నా ముందు సాక్షాత్కరించాడు. నేను నమస్కరించి, సకల కల్యాణగుణాభిరామా, అభిరామా, ఖండిత కామా, దండన భీమా అని మొదలు పెట్టాను.

ఆయన నా భుజం మీద చెయ్యేసి, నా భార్య శవం మీద పడి యేడ్చే నా మరదల్ని చూపి-'యిదిగో నీ భార్య భార్య పోయిందని యేడుస్తావేం?' అని మాయమైనాడు. రాముడి మాటలు మా అత్తతో చెప్పుదామంటే అది వినేట్టుందా, కూతురు చచ్చిందనే భ్రమలో చీకటి యేడుపేగాని! చివరికి జుట్టుపట్టి పైకిలాగి చెప్పాను. కాని ఆ తప్పుడు ముండ దా న్నివ్వ నంటుంది. రాముడంటే దాని కేమి లెక్క, మూఢురాలికి!

" 'ఆ కూతుర్ని చేతులారా చంపావు. దీన్ని కూడా నీ మొహాన్నే తగలేస్తానా? రామభక్తి అని నిక్షేపమంటి ఐదెకరాల పొలం అమ్మి ఆ తాగుబోతు వెధవ లందరికీ పెట్టి తిప్పలు పెట్టావు. పో. పో. దాని నగలన్నీ లాక్కొని, ఆ గంజాయి గాడిద కొడుక్కి భద్రాది ప్రయాణాని కని యిచ్చావు' అని లేచిపోయింది మూఢురాలు. కాని తా నియ్యకపోతే మాత్రం రామాజ్ఞ తప్పుతుందా?

"మా అత్తక్కి నా మరదలు ఒక్కత్తే కూతురు. ఆమెకి ఇరవై ఎకరాలు పొలం, కాసుల పేరూ, కడియం వున్నాయి. రాముడి ఆజ్ఞ అయింది. ఇంక వ్యసన మెందుకు?"